

"מפרי הארץ"

"עלבת הגדול"

חזקוני: (פרשת בא) "בעשר לחודש הזה ויקחו להם" יום שבת היה ולפי שעשו בו ישראל מצוה ראשונה כגון מקח הפסח בעשור נקרא שבת הגדול. ויקחו להם איש שה ע"י שמזל טלה היה יראתם ובגללו היו עובדים לצאן אתם תקחו יראתם בידכם ולא תהיה בהם יכולת לעכב אתכם וילקו בחדש שמזלו טלה ולא יועיל להם.

דעת זקנים: בעשור לחדש. פסח מצרים מקחו בעשור ה' וכאשר ראו בכורי מצרים כך א"ל לישראל מה זאת לכם א"ל פסח הוא שיפסח המקום על בתי בני ישראל במצרים ויהרוג במצרים הבכור' אצל המצריים ואמרו להם שלחו ישראל כי אתם גורמים לנו למות ולא רצו והם הרגו בהם כמה וכמה והיינו דכתיב למכה מצרים בבכוריהם בכורי מצרים לא נאמר אלא מצרים בבכוריהם שהבכורות הכו עצמן. ועוד אתמר במדרש כי כשלקחו הפסח בעשור לחדש שבת היה שהרי קי"ל דפסח מצרים בחמישי בשבת דכתיב במס' שבת פ' ר"ע א"כ עשור שלו בשבת שלפניו וכשראו המצרים כשלוקחין הפסחים לשחוט נתקבצו עליהם להרגן כי יראתן של מצרים ה' בהמות ועשה להם הקדוש ברוך הוא נס וניצולו ולכך קרוי שבת הגדול מפני גדול הנס. ומיהו צריך ליתן טעם למה מקחו מבעשור. ואו' רש"י שיתעסקו בברית מילה ובדם פסח ד' ימים. ומקשים ד' ימים למה ואומר הרב יצחק מאיבר"א כדי שימולו וישהו ג' ימים אחר המילה קודם שיצאו לדרך.

מעשי ה': מעשי מצרים פרק טו (פרשת בא) ובדבריהם אלו ז"ל יקשה שלא מצינו שהוקבע זכר לנס ביום שהיה הנס באותו הזמן כל כך ימים בשבוע, שאין אנו מקפידים רק על כמה ימים בחדש שיציאת מצרים היה בי"ד. ומגילה נקראת בי"ד וחנוכה בכ"ה, ואין אנו רואים באיזה יום מן השבוע היה הנס בראשון או בשני או בשלישי, וא"כ היה לנו לקרוא יום עשירי בניסן יום גדול כיון שבו נעשה נס גדול. אמנם נראה שבנתינת הטעם אל מה שציוה השם יתברך לקחת השה מעשור לחדש יובן וייתשב גם זה, והוא שלהיות ירדת ישראל למצרים ויציאתם משם הכל אל תכלית שיתפרסם אלהותו יתברך בעולם שהוא בראו וחיידשו יש מאין, שמי שלא חידש הטבע יש מאין לא יוכל להרסו ממה שהוטבע בו. וכאשר נתפרסם באותם הנסים שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים ביטול הטבע והריסתו, נתפרסם שהוא ברא העולם יש מאין.

ועל כן רצה השם יתברך: שיקחו את השה בעשור לחדש, מפני שהיה שבת שהוא אות כי ששת ימים ברא ה' את השמים ואת הארץ. וכאשר נתפרסם למצריים זה כמו שנאמר (שמות ז, ה) וידעו מצרים כי אני ה', עד שהיו רואים קושרים אלהיהן לשחטו והיו שותקין והיו שיניהם קהות, נתפרסם פחיתות אלהיהם, שכבר ראו במופת שיש אלוה שברא הכל יש מאין, ולא היו מחשבין אלהיהם לכולם, וקודם אותה השבת היו כל השבתות פחותים במעלה בעיני האומות, שלא היו מאמינים בו רק בקדמות. אבל אותו השבת נהיה "באמת גדול מאד" כי כבר ראו שה' ברא הכל יש מאין והוא אשר לו הכוח להרוס הטבע, וכיון שמצות ה' היתה לקחת השה בעשור לפי שהיה שבת, להגדיל את השבת לעיני המצריים, על כן אנו קוראים השבת שלפני הפסח שבת הגדול, יהיה עשירי בניסן או י"ב, ובדרכנו זה יתיישבו הדברים על נכון.

גבורות ה': [פרק ל"ט] ושבת שלפני הפסח נקרא שבת הגדול, והרבה דברים באו על זה, ואין לך לומר רק לפי שמפטרין בו וערבה לה' (מלאכי ג') ובו כתיב לפני בא יום ה' הגדול והנורא ומפני זה נקרא שבת הגדול. ופי' זה כי יציאת מצרים נקרא גדול על שם גדלות מעשיו הנוראים שעשה ופעל כאשר יצאו ממצרים, ולעתיד לעולם הבא יקנו ישראל עוד מדריגה יותר עליונה, ויעשה הקדוש ברוך הוא עוד גדולות על כל גדולות נוראות על כל נוראות. שכאשר זכו ישראל למדריגת יציאת מצרים שעשה גדולות עמהם, יזכו למדריגה יותר עליונה שיעשה עמהם גדולות לעה"ב. ולפיכך שבת שלפני פסח נקרא שבת הגדול, כי כל שבת הוא מעין וזכר לעה"ב שנקרא שבת ג"כ, ולפיכך השבת שהוא קודם הפסח הוא זכר לשבת הגדול שהוא יום הגדול והנורא, לפי שאותו שבת הגדול שהוא עה"ב שיהיה לעתיד קודם וראשון במעלה ליציאה.

דרשות ר"י אבן שועיב: ועוד שם דעת שני כי נקרא כן, על שהיו דורשין בענייני הפס' ובהלכותיו, ובעבור שהם הלכות גדולות ורבות נקרא כן, כמו שדרשו שם על כתוב צאנינו מאליפות מרובבות, [כלומר הזכות הצאן שהוא הפסח מאליפות] כלומר הלכותיו לאלפים. כדכתיב ויקחו להם צאן. והיה היום גדול ומקודש שמתקדש בדברי תורה, והיה חביב לפני הקדוש ברוך הוא ושכינה שם ומלאכי השרת מקשיבים לקולם.

"זוט עלבת"

"מפרי הארץ"

הלכה

אורוז זויים

א' האם ללמוד בזמן בדיקת חמץ?

תשובה: בחצי שעה קודם אם התחיל לא מפסיק וכשמגיע הזמן צריך להפסיק. (עיין סימן תל"א)

ב' האם מותר לאכול לפני בדיקת חמץ?

תשובה: בחצי שעה קודם מותר טעימה וכשמגיע הזמן אין כדאי להשתהות גם ע"י טעימה. (עיין סימן תל"א)

אבן העזר

א' האם גר יכול להתיחד עם אחותו?

תשובה: מותר. (עיין סימן כ"ב)

ב' אם חל שבע ברכות בליל הסדר, מה יעשה?

תשובה: כתב ה"דרכי משה" שיברך ברכת המזון על הכוס שלו, ושבע ברכות על כוס החתן. (ועיין ב"פתחי תשובה" סימן ס"ב)

יורה דעה

א' הלכו לטבול ושכחו כלי בבית האם צריך לברך שוב?

תשובה: אם לא הסיחו דעתם אינם צריכים לברך שוב והליבה בדיעבד לא הוי הפסק. (עיין סימן ק"כ)

ב' שכחו להסיר את המדבקה לפני שטבלו האם לטבול שוב?

תשובה: אם זה מדבקה שרגילים בהסרתה או שהוא מקפיד חייבים לטבול שוב ואם הסיח דעת חייב לברך שוב. (עיין סימן ק"כ)

חושן משפט

א' האם מועיל קנין על דבר שאינו מבורר?

תשובה: מחלוקת, ולמעשה המוציא מחברו עליו הראיה. (עיין בסימן רמ"א)

ב' האם מועיל למחול חוב כשלא החזיר את השטר?

תשובה: מחלוקת, ולמעשה המוציא מחברו עליו הראיה. (עיין בסימן רמ"א)

"פרשת צו"

אש תמיד

השל"ה: (שער האותיות אות למ"ד) לב טוב ומי שהוא בר לבב, בזאת יבוא אל הקודש פנימה, בהיות לו לב טהור תמיד. וכתב בספר ארחות צדיקים (בהקדמה), הכסילים יצירו (בלבם) [בו] ציורי הבל ושקר, ויכתבו עליו חקקי הבל ואון, וימלאו לבם מחשבות הבל וריק. והמשכילים יכתבו על [לוח] לבם מכתב אלהים, שהוא יסוד התורה והמצות וחכמות המדות, עד אשר יזהירו נפשותם כזוהר הרקיע, ולזה (אמר) [היתה כוונת] שלמה המלך ע"ה [באמרו] (משלי ז, ג) 'קשרם על אצבעתיך' כתבם על לוח לבך, עכ"ל.

ומצאתי כתב יד של האלהי מוריני הרב משה קורדוורא ז"ל (תפלה לשמה שער ב' סימן ד'), שכתב וזה לשונו: לימדנו זקן אחד, לבטל המחשבה יאמר פסוק זה הרבה פעמים, 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה' (ויקרא ו, ו). ובעיני פשוט, שזה הזקן היה אליהו הנביא, ולרוב ענותנותו של הרב, לא רצה לגלות. על כן יהא נזהר בזה במי שנפל בלבו מחשבת און או מחשבת הבל, שיאמר הפסוק הנזכר לעיל הרבה פעמים. ונראה בעיני, שיאמר גם כן הפסוק (תהלים קיט, קיג) 'סעפים שנאתי ותורתך אהבתי', ויאמר אותו בהתעוררות גדול, ויהיה גבור כארי.

ומאחר שנתבאר, שהלב הוא נגד קודש הקדשים, וינוחו בו התורה והמצות נגד הלוחות, גם יראה שיקרע ללבבו, כמו שכתוב (יואל ב, יג) '[ו]יקרעו ללבבכם' וגו', ויהיה לבו 'נשבר ונדכה אלהים לא תבזה' (תהלים נא, יט), והוא כמו השברי לוחות שהיו מונחות בארון (ברכות ח ב). ותמיד יהיה לבו נשבר, על איזה מעשה או מדה בלתי נכונה שעשה, או ביטול תלמוד תורה וכיוצא בזה. ויצטער במאד, ויתחרט בחרטה גמורה, ויעשה הסכמה חזקה בלבו שלא ישוב בדרך הזה לעולם.

”מפרי הארץ”

סיבונים תל”ב תל”ה תל”ו תל”ז

בעניין: דין ברכת בדיקת חמץ\ דין מי שלא בדק בליל י”ד\ דין המפרש בים והיוצא בשיירא\ המשכיר בית לחבירו על מי חל חובת ביעור.

ו: האם מברך על הבדיקה בליל י”ד בפסח לאחר הפסח?

תשובה: בי”ד ובפסח יברך אחר הפסח לא יברך.

ז: מ”ה כשבדק כבר לפני הפסח כדין ומצא חמץ ישן או שנתחמץ לו חמץ חדש האם יברך?

תשובה: מחלוקת וסב”ל.

ח: שכר דירה מגוי ונגמר החוזה בח’ ניסן האם צריך בדיקה כשעובר לבית אחר ומ”ה בהנ”ל כשהולך להורים עד אחרי פסח ומדוע??

תשובה: לא צריך אבל כשהולך להורים י”א שצריך כדי שיקיים מצוות בדיקה וי”א שלא צריך כי מפקיר חמצו קודם זמן החיוב.

ט: שוכר דירה מישראל על מי חובת הבדיקה על השוכר או על המשכיר כשכבר נכנס לגור?

תשובה: על השוכר.

י: וכשלא נכנס אך התחיל תקופת החוזה כשסיכמו בעל פה ונותן לו מפתח?

תשובה: מחלוקת אם החיוב הוא על השוכר או על המשכיר ויש שכל שנכון להחמיר שהחיוב על שניהם והפר”ח כ’ שהחיוב על המשכיר.

א: מה נוסח הברכה ומדוע אין מברכים על בדיקת או על ביטול חמץ?

תשובה: על ביעור חמץ ולא על בדיקת חמץ דאין זה סוף מצוותו ולא על ביטול שעיקר הביטול הוא בלב ולא מברכים על דברים שבלב.

ב: מ”ה לדבר בין הברכה לבדיקה?

תשובה: לכתחילה לא ידבר כלל ובדיעבד בדברים שהם צורך הבדיקה לא יחזור ויברך ובדברים שאין בהם צורך הבדיקה יחזור ויברך.

ג: ומ”ה כנ”ל באמצע הבדיקה?

תשובה: בכל גוונא לא חוזר ומברך ובדברים שהם צורך הבדיקה גם לכתחילה יכול לדבר.

ד: הבודק כמה בתים האם ההליכה הוי הפסק לעניין ברכה?

תשובה: לא הוי הפסק דלא כהח”י אדם.

ה: לא בדק בליל י”ד האם יבדוק ביום י”ד ביו”ט בחול המועד לאחר הפסח?

תשובה: יבדוק כל י”ד ואפילו ביו”ט וי”א דביו”ט לא יבדוק והפר”ח הכריע דאם לא ביטל יבדוק ואם ביטל יבדוק רק בחול המועד ולכולי עלמא אם לא בדק יבדוק אחר הפסח בנר בחורים ובסדקים.

בנשיאות מרן הגרש”א שטרן שליט”א

רח’ הרב קוק 1 בני ברק 0533107467

kolmoshasofer@gmail.com

mprihaaretz@gmail.com

"מפרי הארץ"

"מבלית הוועד"

מהרב בנימין דיאמנט שליט"א

"זריזין מקדימין למצוות"

פסחים דף ד. מדי, בין לרבי יהודה ובין לרבי מאיר חמץ אינו אסור אלא משש שעות ולמעלה, ונבדוק בשית וכי תימא: זריזין מקדימין למצות נבדוק מצפרא דכתיב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא כל היום כולו כשר למילה, אלא שזריזין מקדימין למצות. שנאמר וישכם אברהם בבקר. אמר רב נחמן בר יצחק: בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם, ואור הנר יפה לבדיקה.

לפי רש"י שאלת הגמ' שנבדוק מהבוקר מדין זריזין ואי"צ לבדוק בלילה שהרי מאברהם ילפינן לדין זריזין ואף הוא לא היזדרז רק מהבוקר ולא מהלילה ותוד"ה שנאמר הק' הכי מוכח דלא מזדרזים מהלילה מקרא דאברהם הרי לא יצא בלילה משום שאסור לצאת יחידי בלילה חולין צ"א. ות' דלא היה יחידי וגם דהיה שליח מצוה ואינו ניזוק.

הנצי"ב בהעמק שאלה קס"ט עד ע"מ ש"ח תמה על הפסק של הרמ"א (אור"ח תרכ"ה) שמצוה לתקן הסוכה מיד במוצאי יוה"כ, משום מצוה הבאה לידיך אל תחמיצנה. והגר"א הוסיף דתניא במכילתא ושמרתם את המצות קרי ביה את המצוות. ולמה צריך תיכף במוצאי יוה"כ להתעסק בסוכה הרי בסוגיין מבואר שגם מהדין זריזין אי"צ להקדים מהלילה רק מהיום. ותיירץ שהברייתא לא עוסקת בגוף המצווה שהרי ביומא (כ"ח:) מביאה הגמ' ברייתא על מקדימין למצוות שנאמר וישכם אברהם בבקר ויחבוש. ובדאי שלא מדברת הברייתא בגוף המצווה דלזה סגי בושמרתם את המצות ולמה הצריכה להביא מקרא דאברהם. ותו דאי משום מילה, הכי ודאי שא"א להקדים המילה קודם הנץ (אי עכ"פ עלוה"ש), דלא מדבר בגוף המצווה אלא בהכנה למצוה לתקן אצל וסמנים, ואם יתחיל בזמן המילה ישתהה כמה שעות, ועל זה תני שכל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין להכין. וגם הכנה זו אינה אלא מצפרא מזמן של המילה ולא קודם לכן.

הנה תוס' שהקשר איך אפשר ללמוד שני דברים סותרים א. דאין מצוה מדין זריזין כבר בלילה אלא היום, ב. דלא יצא בלילה לפי שאסור לצאת יחידי בלילה. ורש"י כבר תי' בקוצר אמרו (חולין צ"א) וישכם בבוקר ולא קודם היום. ואע"ג דלאו יחידי הוה, וכ"ש יחידי וכוונת רש"י מפני שהדרך היתה בחזקת סכנה, ומוכח שהשטן עמד מעליו כמה פעמים לעכבו (סנהדרין צ"ט). ובאמת משו"כ לא יצא בלילה. אולם מדוע לא חבש החמור ובקע העצים בלילה, ובבקר השכם ויכל תיכף לצאת לדרך. מכאן הוכיחה הגמ' שההכנה למצוה א"צ לעשותה קודם לזמן המצוה,

וכל הדין זריזין שדיברו כאן אינו מגוף המצווה שזה נלמד מקרא דושמרתם את המצות רק מקרא דאברהם לכן סוכה שונה ממילה דמילה שכתוב בתורה רק המצוה ההכנה שלא כתובה אי"צ שתהא אלא בזמן המצוה. לא כן בדבר שגם ההכנה כתובה בתורה כמו חג הסוכות תעשה לך ודרשינן מכאן לבניית הסוכה א"כ זמנה הוא הרבה קודם המצוה ולכן גם בלילה דזה אינו נלמד מקרא דאברהם.

וכעין זה כתב החת"ס בחידושו לשבת דף ק"ל. דתנן אתם רבי אליעזר אומר לא הביא כלי מערב שבת מביאו בשבת מגולה ע"פ עדים והקשו תוס' ד"ה רבי אליעזר שהביאו את התינוק אל הכלי ובתינוק אין איסור דחי נושא את עצמו ות' בת' השני דיותר קל שיביאו התינוק ולא להיפך לכן שרי ר"א כדי למהר המצוה והק' החת"ס שיביאו מאורת התינוק אצל הכלי וכשיאיר היום יוכלו לקיים תיכף המצוה ומזה מוכח דההכנות למצוה מדין זריזין אי"צ לעשותה קודם זמן המצוה ורק מצפרא יצטרך להיזדרז ולכן אם יביא אז התינוק אצל הכלי יתמהמה ולכן עדיף למהר ומתירין איסור דרבנן לשם כך.

הנה בב"ב דף ה: תוד"ה כי היכי חילקו בין פורע תוך זמנו דשייך טעמא כי היכי דלא ליטרידי לבין בכור תוך שלושים דבחזקת שלא נפדה לפי שהוא ממון שאין לו תובעין לכן לא שייך ההיא טעמא דלא ליטרדן ודחו התוס' מב"מ (ק"ב:) בשיכר אומר נתתי ומשכיר אומר לא נטלתו על מי להביא ראיה, ומייתי ראיה מבכור תוך ל' דבחזקת שלא נפדה. והא לא שייך טעמא דלא לטרדן.

לכן כתבו תוס' דגם בבכור איכא נמי טירדא דמצוה שצריך ליתן מיד מדין זריזין מקדימין. ואז יש דין זריזין, וקודם ל' שאינו מחויב במצוה למה יזדרז ומדברי תוס' נשמע שיש מצוה להיזדרז גם קודם המצוה. והניח בצ"ע.

וראיתי מי שר"ל ככוונת התוס' דכדי שיוכל לקיים המצווה בזמן ויהיה פנוי לעשותה תיכף ומיד, לזה שפיר שייך להיזדרז בהכנות קודם המצוה. ולהנצי"ב והחת"ס הנ"ל ודאי אינו כן. ובפרט שכאן אלו הכנות נצרך לפדיון חוץ מלתת הכסף בפועל וזה ודאי לא יעשה קודם הזמן.

במגילה ג. תוד"ה מבטלים כהנים עבודתם למגילה, הק' הרי יש שהות הרבה אחר המגילה למה נחשב ביטול תי' דכיון דמשאיר המזרח זמן עבודתם והם מניחים אותה בשביל הקריאה משום הכי קרי ליה ביטול והגר' אנגיל בגילוינו הש"ס שם דקדק בתוס' דסבירי ליה דהדין של זריזין אומר שמי שלא מזדרז הרי הוא מבטל וציון שהמאירי ביומא כ"ח: ד"ה כל היום כשר למילה שנאמר וביום השמיני וגו'.

מ"מ ראוי לזריזים להקדים בה בשחרית שלא יראה כמתרשל בה מצד חמלתו על הבן לאחוז בדרכי האבות שנא' עליהם וכיוצ"ב וישכם אברהם בבוקר וגו' עכ"ל.

משמע דס"ל דדין זריזין אינו אלא מעלה של זריזות שלא יראה כמתרשל ובפרט במילה שאין סיבה לומר כן שמחמת צער בנו חומל עליו ומתרשל ולשיטתו של הגילוינו הש"ס תוס' לשיטתם כ' ביומא כ': קושיית הגמ' ואי סק"ד מחיצה דאורייתא היא היכי מקדימין היכי מאחרין וכך גרסו דלא כרש"י שמחק היכי מאחרין ופירשו איך מקדימים ברגלים ואיך מאחרים בכל יום הרי זריזים מקדימים למצוות דלתוס' שסברו שיש בה איחור ביטול מצוה א"כ שפיר מק' היכי מאחרין דמה לי אם יכול לעשות מאוחר יותר הרי עם האיחור עצמו יש משום ביטול מצוה אולם רש"י לא סל"ה דזריזות אינה אלא מעלה לכן מה לי אם יאחר אולם דעצם דיוקו של בעל הגילוינו הש"ס יש לדון האם זו ההבנה בתוס' דביטול זריזות חשיב ביטול מצוה שהרי בתמיד שנינו דזמנו משיאיר המזרח ובגמ' איתא הקרא קר"ש עם אנשי משמר לא יצא יד"ח לפי שכל המצוות שזמנם ביום לכתחילה רק מהנץ החמה ולא מעלות השחר א"כ זמן מגילה אינו בזמן התמיד רק אחר כך בנץ החמה א"כ קשה היכן ביטול התמיד והיכן הקדמת המגילה. וע"כ כיון שמפסיקין בין קר"ש וברכות בין זריקת הדם של התמיד להכתרת האברים והדהכי והכי מיתי זמן מגילה סק"ל שימשיך בתמיד דהא אין מפסיקין באמצע מצוה בשביל מצוה אחרת קמ"ל דמבטלין התמיד פ' המשך עשייתו בשביל מקרא מגילה וכן מדוקדק מלשון התוס' "מניחין" אותה בשביל הקריאה הכוונה קנ"ל שמניחין בהמשך עשייתה וזה שפיר חשיב ביטול.